

Sprawozdanie merytoryczne
z realizacji zadania pt. „Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu
Parków Krajobrazowych w zakresie ochrony przyrody
i edukacji ekologicznej” wg harmonogramu rzeczowo – finansowego
do umowy nr WFOŚ/D/723/34/2015

*Uczestnicy wszystkich zadań edukacyjnych Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych
zostali poinformowani o dofinansowaniu zadań ze środków Wojewódzkiego Funduszu
Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku.*

**Dofinansowanie działalności Pomorskiego Zespołu Parków Krajobrazowych –Zaborski
Park Krajobrazowy w zakresie ochrony przyrody i edukacji ekologicznej.**

„Obce gatunki inwazyjne? Nie, dziękuję!”

Inwentaryzacja obcych gatunków inwazyjnych roślin

Wzbogacono bazę danych GIS ZPK o kolejne stanowiska obcych gatunków inwazyjnych roślin. Inwentaryzacją objęte były wybrane użytki ekologiczne w granicach Zaborskiego Parku Krajobrazowego. Zgromadzone informacje posłużyły do przygotowania projektu w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego pt. *Pomorskie u progu inwazji gatunków obcego pochodzenia.*

Zwalczanie obcych gatunków inwazyjnych roślin

W 2015 r. kontynuowano usuwanie niecierpka gruczołowatego i kolczurki klapowanej z brzegów Jeziora Charzykowskiego oraz łąk i lasów w sąsiedztwie wsi Charzykowy. W tym celu zakupiono drobny sprzęt ogrodniczy (sekatory, rękawice ochronne) oraz worki na śmieci służące do bezpiecznego transportu biomasy na wyznaczone miejsce utylizacji. W działaniach uczestniczyli pracownicy ZPK (4 osoby) oraz studenci kierunków przyrodniczych w ramach obozu letniego – łącznie 8 osób.

Zamień nawłocie na malwy przy płocie

Prowadzono akcję edukacyjną związaną z doradztwem dla osób, które w swoim ogrodzie mają gatunki inwazyjne i chcą się ich pozbyć. Na stronie internetowej www.zaborskipark.pl została utworzona zakładka pt. „Dobra praktyka ogrodnika przyrodnika”, gdzie umieszczono zasady i regulamin akcji, opis gatunków inwazyjnych występujących w ogrodach przydomowych oraz listy zamienników. Właściciele ogrodów, którzy usunęli z nich obce gatunki, po zweryfikowaniu doniesień przez pracowników Parku w ramach nagrody otrzymali sadzonki roślin rodzimych. Akcja propagowana była w gminach, prasie lokalnej i na regionalnych portalach internetowych, m.in. Chojnice.pl. Sadzonki roślin zostały przekazane dla wsi Wysoka Zaborska w Sołectwie Leśno oraz właściciele ogrodów w Przymuszewie, Gapowie i Sławęcinie.

Promocja ogrodów tradycyjnych

Kontynuowano działania związane z promocją ogrodów tradycyjnych przyjaznych naturze poprzez współpracę z gminami Brusy i Chojnice przy konkursie „Piękna Wieś Pomorska” (łącznie 90. uczestników konkursu). Pracownik ZPK był członkiem gminnych komisji. Przyznano nagrody rzeczowe (sprzęt ogrodniczy) dla laureatów specjalnej kategorii promującej ogrody tradycyjne. Na stronie internetowej ZPK uruchomiono comiesięczny cykl porad dla ogrodników pt. „Kalendarz ogrodnika przyrodnika”, promujący rozwiązania przyjazne przyrodzie wraz z informacjami na temat negatywnego oddziaływania inwazyjnych gatunków obcych. Zamontowano trzy ule dla pszczół murarek: przy siedzibie ZPK w Charzykowach, w Swornegaciach przy Kaszubskim Domu Rękodzieła Ludowego oraz w Brusach Jagliach przy Chacie Kaszubskiej. Ule zostały wykonane z drewna, trzciny i gliny. Prowadzono zajęcia edukacyjne w szkołach i świetlicach.

Ochrona ptaków przed norką amerykańską

Odbyły się dwa szkolenia na temat negatywnego oddziaływania norki amerykańskiej na lęgi ptaków oraz metod monitoringu i eliminacji tego inwazyjnego gatunku. Szkolenie przeprowadził pracownik Zakładu Ekologii Behawioralnej i Ekofizjologii Instytutu Biologii Ssaków Polskiej Akademii Nauk w Białowieży. W szkoleniach wzięło udział łącznie 65 osób: pracownicy służby leśnej nadleśnictw Rytel i Przymuszewo, przedstawiciele kół łowieckich z obszaru Zaborskiego Parku Krajobrazowego oraz nadleśnictw: Rytel i Przymuszewo, a także pracownicy służb ochrony przyrody, w tym parków krajobrazowych: Wdzydzkiego, Kaszubskiego, Nadmorskiego, Tucholskiego, Wdeckiego i Zaborskiego. W celu prowadzenia inwentaryzacji ptaków narażonych na negatywne oddziaływanie norki amerykańskiej zakupiono przenośne odtwarzacze mp3. Zakupiono fotopułapkę w osprzętem. Dla uczestników szkolenia zakupiono artykuły spożywcze (herbata, kawa, ciastka).

Akcja edukacyjna „Obce gatunki inwazyjne? Nie, dziękuję!”

Celem akcji było zwrócenie uwagi młodzieży, a przez ich aktywność również dorosłych, na istotny problem jakim są inwazyjne gatunki obce. Akcja adresowana była do klas IV-VI szkół podstawowych oraz gimnazjalistów i ich nauczycieli z obszaru gmin Brusy i Chojnice. Realizowana była w czterech modułach, w których każdorazowo uczestniczyli dwaj pracownicy parku. Przeprowadzono 25 godzin zajęć w 13. szkołach. W zajęciach uczestniczyło 640 osób, głównie uczniowie szkół podstawowych i gimnazjaliści. W specjalnie ogłoszonym konkursie wzięło udział łącznie 12 szkół.

Zakupiono 30 rysunków obcych gatunków inwazyjnych. Wydano drukiem dwa wzory plakatów prezentujących obce gatunki inwazyjne roślin i zwierząt oraz zakładki. Przy współpracy z dydaktykiem biologii pracownicy Parku przygotowali zeszyty edukacyjne – kompendium wiedzy z zadaniami dla ucznia i nauczyciela. Zakupiono projektor multimedialny i materiały biurowe.

Realizowano działania o charakterze długofalowym, które są kontynuacją zadań zapoczątkowanych w latach wcześniejszych

- ochrona włośchatki i innych sów leśnych – prowadzono monitoring występowania sów na obszarze ZPK;
- ocena stanu ekologicznego rzek – przeprowadzono odłowy ichtiofauny w 9. rzekach: Czerwona Struga, Chocina (2 stanowiska), Czernicki Rów, Kłonecznica (2 stanowiska), Kulawa (2 stanowiska), Orla Struga, Młosina, Zbrzyca (3 stanowiska), Jarcewska Struga; w odławianych odcinkach rzek stwierdzono występowanie 18 gatunków ryb: minóg strumieniowy (*Lampetra planeri*), ukleja (*Alburnus alburnus*), ciernik (*Gasterosteus aculeatus*), okoń (*Perca fluviatilis*), różanka (*Rhodeus sericeus*), krap (*Abramis bjoerkna*), płoć (*Rutilus rutilus*), koza (*Cobitis taenia*), szczupak (*Esox lucius*), kleń (*Leuciscus cephalus*), kielb (*Gobio gobio*), pstrąg potokowy (*Salmo trutta m. fario*), karaś pospolity (*Carassius carassius*), lin (*Tinca tinca*), miętus (*Lota lota*), śliz (*Barbatula barbatula*), wzdręga (*Scardinius erythrophthalmus*) oraz piekielnica (*Alburnoides bipunctatus*); zebrane informacje wzbogaciły bazę danych ZPK GIS i będą pomocne przy formułowaniu opinii dotyczących ochrony przyrody na terenie ZPK dla przedsięwzięć związanych z użytkowaniem rzek; zebrane dane są cennym uzupełnieniem wiedzy w kontekście prowadzonego w ZPK monitoringu występowania zimorodka;
- rajd ekoturystyczny odbył się z okazji 5-lecia Rezerwatu Biosfery Bory Tucholskie; wzięło w nim udział 129 osób; uczestnicy rajdu edukowani byli także na temat negatywnego oddziaływania obcych gatunków inwazyjnych na rodzimą przyrodę; ze środków WFOŚiGW sfinansowano zakup nagród turystycznych dla uczestników rajdu oraz znaczków rajdowych;
- usuwanie śmieci z brzegów rzek i jezior w ramach akcji „Sprzątanie Jeziora Charzykowskiego”; przedsięwzięcie wymagało udziału blisko stu osób, reprezentujących różne organizacje pozarządowe i instytucje, od lat włączających się w aktywne działania na rzecz ochrony przyrody; efektem zainicjowanych kilka lat temu działań jest organizacja sprzątania śmieci na kolejnych akwenach i rzekach na obszarze ZPK; zakupiono rękawice ochronne i worki na śmieci, a także artykuły spożywcze dla uczestników akcji; wolontariusze otrzymali koszulki okolicznościowe;
- „Sprzątanie Świata” - w ramach akcji do szkół z terenu miasta i gminy Chojnice, miasta i gminy Brusy oraz gminy Konarzyny dostarczono materiały w postaci worków i rękawic oraz plakaty z Fundacji Nasza Ziemia; dzięki zaangażowaniu nauczycieli oraz młodzieży szkolnej udało się zebrać około 35 m³ odpadów; w akcji uczestniczyło 2.680 osób; koszty wywozu oraz utylizacji odpadów pokryły samorządy z Brus, Chojnic i Konarzyn; dla wyróżniających się szkół zorganizowano zajęcia edukacyjne w Eksperymentarium Centrum Edukacyjno-Wdrożeniowego w Chojnicach oraz Wyłuszczeni Nasion w Klosnowie; dla uczestników akcji zbierania śmieci na terenie ZPK oraz wyróżnionych szkół zorganizowano poczęstunek przy ognisku;
- ogólnopolski konkurs dla gimnazjalistów „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski” – reprezentacja ZPK z Gimnazjum w Brusach, po wygraniu etapu wojewódzkiego konkursu, reprezentowała Pomorze w finale ogólnopolskim, który w tym roku odbył się w parkach krajobrazowych Województwa Lubuskiego; w dniu 6 listopada 2015 roku odbył się etap szkolny ogólnopolskiego konkursu "Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski" - do rywalizacji przystąpiło 165 gimnazjalistów z miasta i gminy Chojnice, gminy Konarzyny i miasta Brusy; laureaci wszystkich etapów konkursu otrzymali nagrody (książki, dyplomy, sprzęt elektroniczny i turystyczny, ramki do zdjęć); laureaci etapu szkolnego z 11. gimnazjów wzięli udział w grze terenowej po Zaborskim Parku Krajobrazowym; dla uczestników konkursu

zakupiono drobne artykuły spożywcze oraz przygotowano poczęstunek; do przygotowania konkursu zakupiono materiały i sprzęt biurowy (bindownica, gilotyna);

- konkurs dla uczniów szkół podstawowych „Poznajemy Zaborski Park Krajobrazowy” przeprowadzono w trzech etapach, szkolnym (304 uczestników), gminnym (60) i parkowym (12); w dwóch pierwszych etapach zadaniem uczniów było rozwiązanie testu; etap gminny połączony był z wycieczką autokarową po terenie ZPK, a finał parkowy rozegrano w formie gry terenowej na ścieżce w Kokoszce; dla uczestników konkursu zakupiono artykuły spożywcze i nagrody (dyplomy, książki, sprzęt sportowy i elektroniczny), przygotowano poczęstunek dla uczestników etapu gminnego z 20. szkół z terenu gmin: Chojnice, Brusy, Konarzyny i miasta Chojnice (łącznie 80 osób, w tym 60 uczniów i 20 nauczycieli); do przygotowania konkursu zakupiono materiały biurowe;

- „Pomóżmy ptakom przetrwać zimę” – rozstrzygnięto konkurs promujący zasady prawidłowego dokarmiania ptaków zimą, adresowany do przedszkoli i szkół podstawowych; wpłynęło 18 prac, kronik dokumentujących podejmowane działania; laureaci konkursu wzięli udział w bezpłatnych zajęciach na ścieżce ornitologicznej w Kokoszce, Ogrodzie Fauny Polskiej w Myśliczynie oraz stacji ornitologicznej i ścieżce edukacyjnej w rezerwacie przyrody "Ptasi Raj" na Wyspie Sobieszewskiej; w zajęciach wzięło udział 136 osób; zakupiono karmę dla ptaków, którą przekazano do 46. szkół i przedszkoli; ze środków WFOŚiGW sfinansowano transport uczestników zajęć edukacyjnych, artykułów spożywczych i materiałów biurowych;

- „Zimowiska ptaków wodno-błotnych” – nad jeziorami Charzykowskim i Witoczno prowadzono warsztaty dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, w których wzięło udział łącznie 58 osób; pracownicy Parku przeprowadzili coroczną akcję liczenia zimujących ptaków wodno-błotnych na jeziorach i rzekach ZPK;

- przeprowadzono warsztaty terenowe z okazji Dnia Samorządowca, w których wzięło udział 34 osoby z gmin: Chojnice, Brusy, Konarzyny i miasta Chojnice; wśród uczestników byli wójtowie, radni, pracownicy gmin i starostwa powiatowego oraz nauczyciele i członkowie lokalnych stowarzyszeń; ze środków WFOŚiGW sfinansowano wynajem rowerów, transport uczestników warsztatów i przygotowanie poczęstunku;

- przeprowadzono cztery warsztaty terenowe przeznaczone dla osób dorosłych pt. „Poznajemy Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie”, w których wzięło udział 122-osoby;

- przeprowadzono konserwację i drobne naprawy istniejącej małej infrastruktury edukacyjnej (tablice edukacyjne z mapą w: Lubni, Śluzie, Czernicy oraz na ścieżkach w Kokoszce, Dolinie Kulawy i Leśnie);

- udział w konferencjach naukowych i szkoleniach zewnętrznych oraz prenumerata literatury fachowej i zakup pomocy dydaktycznych; pracownicy Parku byli uczestnikami szkoleń i konferencji: „Przewodnik turystyczny po Borach Tucholskich i Pojezierzu Krajeńskim” – jedna osoba, „Wycinka zieleni w 2015 r. - wydawanie zezwoleń na usunięcie drzew i krzewów, wymierzanie administracyjnych kar pieniężnych za usunięcie zieleni bez zezwolenia w świetle aktualnych uregulowań prawnych, orzecznictwa sądowniczo-administracyjnego oraz nowelizacji przepisów” – dwie osoby, „30-lecie Tucholskiego Parku Krajobrazowego i 5-lecie Rezerwatu Biosfery Bory Tucholskie” – trzy osoby, „Kamienie milowe 20-letniej edukacji przyrodniczo - leśnej w Polsce” – trzy osoby; prenumerowano czasopisma specjalistyczne – „Przyroda Polska”, „Chrońmy Przyrodę Ojczystą”, udział w konferencji pt. „Nowe wyzwania w zakresie kontroli rozprzestrzeniania się inwazyjnych gatunków obcych w przyrodzie” organizowanej przez

Ministerstwo Środowiska – jedna osoba; zakupiono 32-ie książki do biblioteki ZPK; zakupiono pomoce dydaktyczne; zakupiono dwa regały do biblioteki;

Organizacja akcji i imprez ekologicznych o charakterze cyklicznym, których współorganizatorem jest Zaborski Park Krajobrazowy

Zaborski Park Krajobrazowy współuczestniczył w organizacji konkursów przyrodniczych: Gminny Konkurs Ekologiczny w Charzykowach dla uczniów szkół podstawowych z gminy Chojnice (15. uczestników), Zaborski Konkurs Ekologiczny o „Złote Kocanki Piaskowe” dla gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych z obszaru całego województwa (22. uczestników), Eko-Bal w Szkole Podstawowej w Pawłowie dla uczniów szkół podstawowych z gminy Chojnice (62. uczestników), Eko-znaki dla gimnazjalistów z powiatu chojnickiego (18. uczestników), „Jestem przyjacielem przyrody” – konkurs plastyczny dla uczniów klas 1-3 szkół podstawowych z gminy Chojnice (68. uczestników), „Eko-Art.” i „Kaszubski Eko-Art.” (134. uczestników), „X Konkurs Ornitologiczny o Kulika Wielkiego” (11. uczestników), Jesienny Bieg Ekologiczny Gminy Chojnice (532. uczestników), „Bliżej lasu” (24. uczestników), „Gminny Konkurs Wiedzy o Gminie Chojnice” (24. uczestników z 6. gimnazjów), konkurs plastyczny „Barwy jesieni” (724 prace plastyczne). Ze środków WFOŚiGW zakupiono nagrody dla laureatów konkursów (książki, sprzęt turystyczny i elektroniczny).

Zaborski Park Krajobrazowy przygotował stoiska edukacyjne podczas festynów: w SP w Kłodawie (około 70. uczestników), z okazji Dnia Ziemi w SP nr 7 w Chojnicach (około 120. uczestników), w Tucholi w związku z promocją Rezerwatu Biosfery Bory Tucholskie (około 200. uczestników). Na stoiskach edukacyjnych promowano akcję „Obce gatunki inwazyjne? Nie, dzięki!” Dla uczestników festynów przygotowano grę edukacyjną „Memory” prezentującą sylwetki obcych gatunków inwazyjnych. W celu urządzenia stoisk zakupiono materiały i pomoce dydaktyczne m.in. sztalugi oraz drobne nagrody dla uczestników konkursów, gier i zabaw edukacyjnych, a także siedziska dla dzieci i skrzynię do pomocy dydaktycznych.

We wszystkich zdarzeniach edukacyjnych wzięło łącznie udział 6.631 osób, z czego: 2.154 osoby w zajęciach bezpośrednich z pracownikami parku prowadzonych w szkołach i terenie, 601 osób w konkursach organizowanych przez ZPK, 453 osób w konkursach współorganizowanych przez ZPK, 129. uczestników rajdu ekoturystycznego, 295. uczestników warsztatów na ścieżkach edukacyjnych, 2460. uczestników festynów, 539. uczestników innych warsztatów i szkoleń przyrodniczych.

Efekt ekologiczny

Infrastruktura kierująca ruch turystyczny, mająca na celu ochronę cennych walorów przyrodniczych.

Rodzaj odnowionej infrastruktury: ścieżki edukacyjne (Kokoszka, Dolina Kulawy, Leśno Kręgi Kamienne), tablice edukacyjne z mapą, szlak kajakowy Zbrzycy.

Elementy wchodzące w skład infrastruktury (rodzaj, sztuki):

- ścieżka Kulawa - remont kładki (wymiana spróchniałych desek), naprawa zadaszenia,

- naprawa stelaża przy tablicy „Rośliny siedlisk nawęglanowych”;
- ścieżka Leśno Kręgi Kamienne - naprawa gry memory i ogrodzenia;
 - ścieżka Kokoszka - wymiana tablicy z mapą;
 - szlak kajakowy Zbrzycy - wymiana słupa ze znakiem szlaku w Milachowie Młyn;
 - wymiana tablic z mapą (4 szt.) - Czernica, Śluza, Lubnia, Brusy Jaglie;
 - demontaż tablic rezerwatowych (Małe Głuche, Nawionek, Laska, Piecki);

Długość (mb) szlaku kierującego ruch turystyczny: 8000

Forma ochrony obszaru, na którym ~~wybudowane~~/odnowiono infrastrukturę: park krajobrazowy, Natura 2000 – Wielki Sandr Brdy i Sandr Brdy.

Likwidacja tablic edukacyjnych w rezerwach przyrody: Małe Głuche, Nawionek, Laska, Piecki.

Typy siedlisk chronionych objętych projektem (zaznaczyć czy są to siedliska ujęte w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej)

- 3110 Jeziora lobeliowe (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 3140 Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic Charetea (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 3150 Starorzeczka i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 3160 Naturalne dystroficzne zbiorniki wodne (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 4030 Suche wrzosowiska (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 6430 Ziołorośla górskie (*Adenostylin alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*) (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 7110 Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 7140 Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 7210 Torfowiska nakredowe (*Cladietum marisci*, *Caricetum buxbaumi*, *Schoenetum nigricantis*) (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 7230 Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 9110 Kwaśna buczyna (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 91D0 Bory i lasy bagienne (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albae*, *Populetum albae*, *Alnion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe) (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 91T0 Sosnowy bór chrobotkowy (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej);
- 3250 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (załącznik I Dyrektywy Siedliskowej).

Siedliska te występują na obszarze Zaborskiego Parku Krajobrazowego i są najbardziej narażone na negatywny wpływ obcych gatunków inwazyjnych. Dla części z nich obce gatunki inwazyjne stanowią istniejące zagrożenie, dla pozostałych jest to zagrożenie potencjalnie, które może ujawnić się przy nasileniu negatywnych trendów w rozwoju społecznym i gospodarczym. Działaniami projektu objęte są również ptaki zaliczane do grupy ekologicznej dziuplaków (gągoł, nurogęś, włochatka, dzięcioł czarny) oraz zimorodek, które mogą podlegać presji ze strony norki amerykańskiej i innych obcych gatunków inwazyjnych zwierząt, występujących na terenie Zaborskiego Parku Krajobrazowego.

Edukacja Ekologiczna

Całkowita liczba odbiorców zajęć edukacyjnych: 6.631*

W tym:

Liczba osób biorących udział w szkoleniach: 539

Liczba osób uczestniczących w warsztatach: 2.449

Liczba uczestników akcji plenerowych: 2.460

Nakład wydawnictwa (podać rodzaj wydawnictwa):

- Zeszyt edukacyjny pt. „Obce gatunki inwazyjne? Nie, dziękuję! Kompendium wiedzy z zadaniami dla ucznia i nauczyciela” – 1000 egzemplarzy;

- dwa wzory plakatów prezentujących sylwetki inwazyjnych gatunków roślin i zwierząt – 2x 500 egzemplarzy;

- zakładki na temat inwazyjnych gatunków – 2000 szt.

Oglądalność/Słuchalność audycji lub filmów: brak

Liczba wejść na stronę internetową: 84755

*Inne (podać rodzaj):

Liczba osób biorących udział w konkursach przyrodniczych: 1.054

Liczba osób biorących udział w rajdzie ekoturystycznym: 129

* Całkowita liczba odbiorców zajęć edukacyjnych to suma: liczby osób biorących udział w szkoleniach, liczby osób uczestniczących w warsztatach, liczby uczestników akcji plenerowych, liczby osób biorących udział w konkursach przyrodniczych, liczby osób biorących udział w rajdzie ekoturystycznym.